

ОСОБЛИВОСТІ ВИБОРЧОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Проблема виборів та вибір виборчої системи дуже важливі для розвитку демократичної держави. Без налагодження цієї системи, без встановлення досконалої виборчої системи неможлива розбудова демократичної правової держави на представницьких засадах. Демократичність держави та суспільства передусім визначається досягнутим рівнем розвитку народовладдя, тобто тим, наскільки реально існуючі процедури виявлення та здійснення волі народу впливають на управління державними та суспільними справами. Найреальніше такий вплив може здійснюватись у формі прямого (безпосереднього) народовладдя. У більшості сучасних держав вибори є невід'ємним елементом суспільно-політичного життя. Від їх характеру багато в чому залежить ступінь демократизму політичного режиму. Обмеження принципу виборності представницьких органів, запровадження необґрунтованих виборчих цензів, фальсифікація результатів голосування, як правило, означають перехід до авторитарних методів здійснення влади. Найбільш поширеною формою прямого народовладдя є вибори, які на відміну від інших його форм - референдумів, плебісцитів, постійно і періодично застосовуються у більшості країн світу. Шляхом виборів формуються різні органи публічної влади, як державні інституції - парламенти, посади глав держав, іноді уряди, судові органи, так і представницькі органи місцевого самоврядування. У поняття виборчої системи входять методи встановлення результатів голосування, підрахунок поданих і визнаних дійсними, а також нечинними голосів виборців і виявлення переможців на виборах. Під виборчою системою України розуміється передбачений законодавством порядок формування представницьких органів держави. Останнім часом у зв'язку з передбаченою політичною реформою і поправками до Конституції щодо зміни виборчої системи ця тема набуває особливої актуальності. Об'єктом дослідження є виборча система в Україні. Предмет – закріплені Конституцією та Законами України норми про виборчу систему України. Метою дослідження є визначення сильних і слабких сторін сьогоденної виборчої системи України.

Відповідно до мети ми визначимо такі **завдання:**

- розкрити зміст трьох моделей виборчих систем
- висвітлити еволюцію виборчої системи України;
- дати загальну характеристику виборчій системі України;

Стан дослідження проблеми. До питання виборів звертаються багато вчених, політиків, намагаючись вияснити проблеми, які були і є на сьогоднішній час актуальними. Виборчі системи досліджували такі українські вчені: М. Афанасьєва, М. Баймуратов, В. Погорілко, Т. Кіс, Р. Панкевич, М. Примуш, В. Литвин, В. Степаненко, М. Рогозін, О. Бойко, М. Дмитренко, Н. Засць та інші.

Виклад основного матеріалу. Після отримання Україною незалежності виборче законодавство зазнало змін. Українські парламентські вибори 2002 року відбулися 31 березня. Половина депутатів Верховної Ради обиралися на пропорційній основі в загальнодержавному окрузі, іншу половину було обрано в одномандатних округах. Прохідний бар'єр для партій і блоків складав 4 %. У мажоритарних округах діяла система відносної більшості. З 33-х політичних партій і блоків, які брали участь у виборах, 6 партій пройшли встановлений 4 % бар'єр і зарезервували місця у парламенті. Парламентські вибори в Україні 2006 - чергові вибори до Верховної Ради України, що відбулися 26 березня 2006 року за пропорційною системою в загальнодержавному виборчому окрузі. Прохідний бар'єр для партій і блоків становив 3% від числа виборців, що взяли участь у голосуванні. Вибори 2006 року виявилися рекордними за кількістю партій і блоків, що взяли участь. Виборчий бюлетень був 80 см завдовжки і включив 45 претендентів. Згідно з офіційними результатами, у Верховну раду V скликання пройшли 5 партій. За офіційними даними Центрвиборчкому України у виборчих перегонах 2007 року брали участь 20 політичних партій і передвиборчих блоків. Це найнижчий показник за останні декілька виборів. Зареєстровано 4 864. Вибори було проведено за пропорційною системою по виборчих списках політичних партій та виборчих блоків політичних партій України. Загалом можна зробити висновок, що в Україні склалася багатопартійна система з малими партіями. Вибори 2012. Законом встановлено п'ятивідсотковий прохідний бар'єр і змішану систему: 225 депутатів обираються в загальнодержавному багатомандатному окрузі за виборчими списками від політичних партій, а

інші 225 – за мажоритарною системою в одномандатних округах. Участь у виборах беруть тільки політичні партії; участь блоків, які складаються з партій, не передбачено. Позачергові вибори 2014 року. Після парламентських виборів 2012 року, суттєві зміни до виборчого законодавства не вносилися, але було відновлено Конституцію 22 лютого 2014 року за редакцією 2004 року, і таким чином після розпаду коаліції 24 липня 2014 року, через місяць була визначена нова дата проведення виборів. Під час наради вищих керівників Верховної Ради з головами депутатських фракцій і груп 31 липня 2014 було обговорено проведення дострокових парламентських виборів у 2014 році. З огляду на прийняття Парламентом закону про внесення змін до Державного бюджету на поточний рік, суттєве скорочення бюджетних видатків, учасники зустрічі дійшли згоди щодо необхідності здешевлення й зменшення виборчих процедур і зменшення, у зв'язку з цим, терміну проведення виборчої кампанії з 60 до 45 днів. В сучасній демократичній Україні - вибори являють собою волевиявлення громадян, реалізацію народного суверенітету. Участь у виборах дає можливість виборцям здійснювати контроль над формуванням і діяльністю, як законодавчих, так і виконавчих органів влади, органів місцевого самоврядування, та категорії посадових осіб, які отримують посаду в результаті виборів. Становлення виборчої системи в Україні пройшло довгий і складний шлях розвитку і удосконалення. Проаналізувавши історії становлення виборчої системи України можна виділити основні етапи її розвитку: 1. Етап функціонування мажоритарної виборчої системи абсолютної більшості в умовах тоталітарної політичної системи (закінчується у березні 1990 року). 2. Етап функціонування мажоритарної виборчої системи абсолютної більшості в умовах атомізованої партійної системи, а саме системи крайнього плюралізму (1990 – вересень 1997 рр.). 3. Етап запровадження змішаної виборчої системи (розпочався у вересні 1997 року) 4. Запровадження пропорційної системи з закритими партійними списками (2004 – 2007рр). 5. Етап чинності змішаної виборчої системи (з 11 листопада 2011 року) Сьогодні вибори депутатів Верховної Ради, АРК, обласних, районних, міських, районних у містах рад проводяться за змішаною (мажоритарно-пропорційною) системою, за якою:) половина від кількості депутатів (загального складу) відповідної ради обирається за виборчими списками кандидатів у депутати від місцевих організацій політичних партій у багатомандатному виборчому окрузі, межі якого збігаються з межами відповідно АРК, області, району, міста, району в місті; 2) половина від кількості депутатів (загального складу) певної ради обирається за мажоритарною системою відносної більшості в одномандатних виборчих округах, на які поділяється територія відповідно АРК, області, району, міста району в місті. Вибори народних депутатів України здійснюються на засадах змішаної (пропорційно-мажоритарної) системи. Виборчий бар'єр для політичних партій в Україні було встановлено 5% (раніше - 4%, 3%) голосів виборців, які взяли участь у голосуванні. Запровадження змішаної виборчої системи зазвичай стає механізмом, що допомагає виявити найбільш прийнятну виборчу систему для певної держави. Я вважаю, що Україна на правильному шляху, проте виборча система нашої держави ще потребує значного удосконалення, зокрема підвищення прозорості, рівності фінансування й збалансованого висвітлення фактів в ЗМІ у формі об'єктивної оцінки кандидатів, а також умов і результатів проведення виборів. Потребує корективу й те, що суспільство ніяким чином не може впливати на виборчі списки політичних сил, склад яких залежить від тієї чи іншої партії. Наявна виборча система на основі закритих списків не в змозі задовольнити потреби демократичного розвитку та унеможливує в повному обсязі реалізацію принципу народовладдя. Це призводить до спотворення конституційної природи рад, представниками якої виявилися не стільки територіальні громади, скільки політичні партії. В Україні громадянин голосуючи за певну політичну силу одночасно не голосує за конкретну людину.

Висновки. Виборча система - це система суспільних відносин, які складаються з виборами органів публічної влади та визначають порядок їх формування. У вузькому значенні виборча система - це певний спосіб розподілу депутатських мандатів між кандидатами залежно від результатів голосування виборців чи інших уповноважених осіб. Виокремлюють три основних види виборчих систем, які різняться порядком установлення результатів голосування: мажоритарну, пропорційну та змішану. Особливістю України можна вважати часту зміну виборчого законодавства. Проведення практично кожних чергових виборів народних депутатів України та Президента України регулювалося іншим законодавчим актом. В Україні змішана виборча система: наприклад, при виборах Президента України чинна мажоритарна система, при виборах народних депутатів України – пропорційна. Процес пошуку оптимальної виборчої системи в Україні відбувається в надзвичайно складних умовах перехідного суспільства. Основні параметри виборчих систем для кожного виду виборів у Конституції України не знайшли свого втілення. Це спричинило

вирішення проблеми обрання моделі виборчої системи в рамках відповідних виборчих законів, процес напрацювання яких є вкрай динамічним за умов швидкого розвитку відповідних політичних процесів.

Література

1. Ключковський Ю.Б. *Виборчі системи та українське виборче законодавство: монографія* / Ю.Б. Ключковський; Національний університет «Києво – Могилянська академія».- К.: Час друку, 2011. –
2. 132 с.
3. Радь Т.. *Зміна виборчого законодавства: змішані почуття* [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/columns/2011/11/23/6774267/>
4. *Центральна виборча комісія.*[Електронний ресурс] Офіційний веб сервер. Режим доступу: <http://www.cvk.gov.ua>
5. Бучин М., Федорій І. *Порівняльний аналіз основних виборчих систем: проблема вибору оптимальної моделі виборчої системи для України у плані дотримання демократичних принципів виборів/ М. Бучин, І. Федорій// Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. – 2009. - №21. – С.58 – 62. [Електронний ресурс] Режим доступу: http://studies.in.ua/pravo/porivnyal_analiz_v_sis.pdf*
6. Вегеш М.М. *Політологія: Підручник / За ред. М.М. Вегеша.– 3-тє вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2008. – 384 с.*
7. Цюрупа М.В. *Основи сучасної політології : підручник для студ. вищих навч. закладів / М.В. Цюрупа, В.С. Ясинська. / М.В. Цюрупа, В.С. Ясинська. К. : Кондор, 2009. 350 с.*
8. Годованець В. Ф. // *Конституційне право України: Навч. посіб. - К.: МАУП, 2005. - 360 с. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://radnuk.info/pidrychnuku/konst/257-godovanets.html>*
9. *Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: монографія / Гончарук Т. В., Гнасевич Н. В., Гурик М. І., Рудакевич О. М., Томахів В. Я., Чигур Р. Ю., Шумка М. Л.; кер. авт. кол. О. М. Рудакевич. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – 255 с.*
10. Гурик, М. І. *Демократія участі як ефективна модель функціонування державної влади в Україні. Збірник матеріалів науково-практичного семінару «удосконалення функціональної діяльності державної служби як складової інституційного забезпечення структурних трансформацій в суспільстві» / М. І. Гурик //.– Тернопіль, 18-19 листопада 2010р. – С.122-124.*
11. Гурик, М. І. *Солідарна модель демократії крізь призму творчості Ярослава Стецька / М. Гурик // Вплив суспільних наук на процес розвитку: можливе та реальне: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, Україна, 3-4 березня 2017 року).– Київ: ГО «Київська наукова суспільнознавча організація», 2017. – С. 86-91*